رای‌گیری هیات‌رئیسه مجلس نتایج قابل‌تأملی داشت، جریان رادیکال با دیوار سخت واقعیت روبه‌رو شد

روز وزن‌کشی

زهرا طیبی
خبرنگار گروه نقد روز

بعد از گمانه‌زنی‌ها و تحلیل‌های رسانه‌ای مبنی‌براینکه بالاخره رئیس مجلس دوازدهم چه کسی خواهد بود، روز گذشته انتخابات هیات‌رئیسه مجلس برگزار شد و محمدباقر قالیباف از میان دو کاندیدا دیگر هیات‌رئیسه (مجتبی ذوالنور و منوچهر متکی) نزدیک به ۶۸ درصد آرای نمایندگان مجلس را برای ریاست مجلس کسب کرد و رضا حاجی‌بابایی به‌عنوان نایب‌رئیس اول و علی نیکزاد به‌عنوان نایب‌رئیس دوم انتخاب شد. هیات‌رئیسه مجلس یک عضو مستقل نیز دارد؛ غلامرضا نوری‌قزلجه با ۱۳۰ رای به‌عنوان عضو ناظر هیات‌رئیسه مجلس انتخاب شد. نگاهی به آرا و تعداد رایی که هرکدام از کاندیداها در مجلس آوردند، تصویر روشنی از فضا و نگاه نمایندگان مجلس دوازدهم برخلاف حواشی چند وقت اخیر ارائه می‌دهد. نتایج آرای نمایندگان مجلس دوازدهم به ساختار هیات‌رئیسه تا حد زیادی معنادار بوده است. امری که نشان می‌دهد برخلاف حواشی که در سایه انتخابات مجلس از جانب برخی گروه‌های «خودخوانده سیاسی» به راه افتاد، آنچه در صحن علنی مجلس اتفاق افتاد، فاصله معناداری با این فضاسازی‌ها و طوفان‌های غیرواقعی داشته است. امری که نشان می‌دهد این افراد تحلیل درستی از فضای سیاسی ایران ندارند و نگاه آنها به سیاست واقع‌بینانه نبوده است. در ادامه به بررسی آرای نمایندگان مجلس دوازدهم در دور اول انتخابات هیات‌رئیسه مجلس پرداخته‌ایم.

معنای رای قالیباف در انتخابات هیات‌رئیسه مجلس چه بود؟

انتخابات ریاست مجلس دوازدهم تنها سه کاندیدا داشت: منوچهر متکی، مجتبی ذوالنور و محمدباقر قالیباف. اگرچه حرف و حدیث در مورد ریاست دیگر نمایندگان مجلس و کاندیداشدن نفرات اول مجلس هم مطرح بود اما گزینه‌ای به این کاندیداها اضافه نشد. روز قبل از برگزاری انتخابات هیات‌رئیسه درحالی‌که هنوز سرنوشت رئیس مجلس مشخص نبود، رئیس فراکسیون اکثریت مجلس که متشکل از نمایندگان اصولگرا بود اعلام کرد که فراکسیون اکثریت بر ریاست قالیباف اجماع نظر دارد، درست برخلاف آنچه که در زمان انتخابات و بعد از آن از جانب برخی نمایندگان مطرح می‌شد که آرای اعلام شده را پیام «تغییر و تحول می‌دانستند» و «تغییر قالیباف را قطعی می‌دانستند.» اما آنچه در انتخابات هیات‌رئیسه اتفاق افتاد، شباهت چندانی به تحلیل‌های توییتری برخی از منتخبان نداشت و قالیباف با رای ۱۹۸ نفر از نمایندگان به‌عنوان رئیس مجلس انتخاب شد.

اگرچه رای او در مقایسه با دوره اول مجلس یازدهم کاهش چنددرصدی داشت که می‌بایست علل آن مورد توجه قرارگیرد اما مشخصا رای او فاصله معناداری با دیگر رقبا داشت. آنچه در صحن علنی مجلس اتفاق افتاد، اصلا شباهتی به آنچه در این مدت از جانب برخی طیف‌های «خودخوانده سیاسی» در فضای مجازی به راه افتاد، نداشت. انتخاب مجدد قالیباف به ریاست مجلس نشان می‌داد آنچه برای نمایندگان در رای خود اهمیت پیدا می‌کند، «تسویه‌حساب‌های سیاسی» و «دامن‌زدن به مجادلات» نبود، بلکه نمایندگان مجلس با فاصله‌گذاری با هیاهوهای به وجود آمده، رئیس مجلس را انتخاب کردند. امری که این تصویر را واضح‌تر کرد که صحن علنی مجلس برخلاف تصور برخی از نمایندگان شباهتی به فضای «توییتری» یا حتی «ایتایی» ندارد.

وجود رقبا یکی از دلایل کاهش رای رئیس مجلس

نکته قابل توجه دیگر در نگاه به رای رئیس مجلس در دوره اول مجلس یازدهم در مقایسه با مجلس دوازدهم، نشان می‌دهد آرای قالیباف در دوره اول مجلس یازدهم ۲۳۰ رای و این دوره به ۱۹۸ رای رسیده است. درواقع رای قالیباف در مقایسه با دوره اول کاهش ۳۲ رایی (۱۳ درصدی) داشته است. امری که البته تنها محدود به رئیس فعلی مجلس نبوده و پیش از این سابقه داشته است. تنها در یک مورد از ادوار انتخابات ریاست مجلس، رای رئیس مجلس در مقایسه با دوره قبل کاهش نداشته است. یکی از دلایل این کاهش می‌تواند رقابتی شدن انتخابات هیات‌رئیسه و اعلام آمادگی کاندیدای بیشتر در انتخابات باشد. برای مثال علی لاریجانی در سال اول دوره هشتم مجلس، ۲۳۷ رای داشت و در دوره اول سال نهم مجلس، ۱۷۷ رای آورد و در فاصله چهار سال نزدیک به ۶۰ رای (۲۵ درصد) ریزش داشته است. ناطق نوری، رئیس مجلس چهارم نیز در دوره اول مجلس چهارم ۱۹۱ رای و در سال اول مجلس پنجم، ۱۴۶ رای آورد که نزدیک به ۴۵ رای (۲۳ درصد) ریزش داشت. تنها هاشمی‌رفسنجانی بود که رای او در چهار سال بعدی ریاست مجلس افزایش داشت و ۳۵ رای بیشتر شد. در نگاه به این کاهش رای می‌توان یکی از دلایل این ریزش را وجود رقابت در انتخابات دانست. شکل‌گیری این رقابت حتی به شکل کمرنگ می‌تواند منجر به ریزش رای کاندیداها شود. برای مثال در مجلس هشتم رای ۲۳۷ نفری لاریجانی درحالی اتفاق افتاد که او رقیبی نداشت. اما در مجلس نهم لاریجانی در رقابت با حداد عادل ۱۷۷ رای آورد. در این دوره مجلس نیز قالیباف درحالی با ۱۹۸ رای رئیس مجلس شد که در رقابت با ذوالنور این رای کسب شده است، درحالی‌که در مجلس یازدهم، رقابت دیگر کاندیداها مثل فریدون عباسی و میرسلیم با قالیباف چندان جدی نبوده است.

پیام کاهش رای قالیباف؛ افزایش منتقدان قالیباف

کاهش ۳۲ رای قالیباف یک نکته مهم را نیز مورد توجه قرار می‌دهد. در ریزش رای رئیس مجلس در این دوره علاوه‌بر رقابت و روند طبیعی کاهش رای ناشی از افزایش نقد نسبت به رئیس مجلس نیز موثر بوده است. در واقع اگر در دوره قبل در مجلس منتقدانی به قالیباف وجود داشت در این دوره به تعداد منتقدان اضافه شده که علت آن را باید در ریاست چهارساله مجلس توسط قالیباف در مجلس یازدهم و نقد نمایندگان نسبت به روند چهارساله فعالیت وی جست‌وجو کرد.

سقف رای منتقدان اصولگرای قالیباف؛ ۶۰ رای؟

رقیب محمدباقر قالیباف با ۶۰ رای در جایگاه دوم قرار گرفت. این عدد در مقایسه با دیگر رقبای روسای ادوار مجلس نیز قابل توجه بود. در سال اول دوره نهم مجلس، غلامعلی حداد عادل رقیب علی لاریجانی با ۸۹ رای در رتبه دوم بعد از لاریجانی قرار گرفت. همچنین در دوره دهم مجلس نیز، محمدرضا عارف در رقابت با علی لاریجانی نزدیک به ۱۰۳ رای آورد و در جایگاه دوم بعد از لاریجانی قرار گرفت. آرای رقبا علی‌رغم عدم پیروزی اما نشان می‌دهد رقابت برای ریاست مجلس میان آنها جدی بوده است. درحالی‌که درمورد آرای ذوالنور این میزان حتی به عدد ۱۰۰ نزدیک هم نمی‌شود. علاوه‌براین اگر میزان رای ذوالنور را رای نمایندگانی بدانیم که تمام مخالفان ریاست قالیباف در مجلس را در میان «اصولگرایان» شامل می‌شود، می‌توان این برداشت را داشت که تعداد تمام اصولگرایان اعم از لیست‌های مثل امنا، صبح ایران، شریان و از جمله اصولگرایان مستقل که در هیچ یک از این طیف‌بندی‌ها قرار ندارند، هستند. در این تقسیم‌بندی البته اصلاح‌طلبان و مستقلین منتقد قرار نمی‌گیرند. براین اساس تعداد کل مخالفان ریاست قالیباف و احتمالا اقدامات و فعالیت‌های رئیس مجلس را در مجلس دوازدهم می‌توان نزدیک به ۶۰ نفر دانست. در واقع از میان ۲۹۰ نفر نماینده مجلس نزدیک به ۶۰ نماینده اصولگرا وجود دارد که مخالف و منتقد قالیباف هستند. از آنجا که این عدد حتی به ۱۰۰ نزدیک هم نمی‌شود برخلاف آنچه که تصور می‌شود و هیاهویی که برخی نمایندگان به راه انداخته بودند که لیست‌بندی‌های جدای آنها در نفی ریاست مجلس یازدهم است اما اگر تمام آرای اصولگرایان مخالف ریاست مجلس قالیباف در سبد رای مجتبی ذوالنور ریخته شده باشد، اساسا چیزی تحت عنوان فراکسیون منتقدان قالیباف در بهارستان شکل نمی‌گیرد.

پیام رای ۱۲ درصدی بهارستانی‌ها به رسایی

حمید رسایی یکی از اصلی‌ترین افرادی بود که در طیف منتقد قالیباف و ریاست مجلس او قرار می‌گرفت. رسایی بعد از اعلام اولیه آرا انتخابات مجلس در کنایه‌ای پیام رای مردم را «درخواست تغییر و تحول در ساختار هیات‌رئیسه مجلس یازدهم دانست» رسایی خود را سردسته طیفی می‌داند که اساسا موجودیت و لیست‌بندی خود را در نفی ریاست رئیس مجلس تعریف می‌کردند و به همین منظور بعد از ورود بخشی از این طیف در انتخابات مجلس در تهران، رسایی در هفته‌نامه ۹ دی که مدیرمسئولی آن را به عهده دارد؛ «تغییر قالیباف قطعی شد» را در این رسانه تیتر کرد. به راه انداختن مجادلات سیاسی و داغ شدن بازار بداخلاقی‌های سیاسی از جمله مواردی بود که در میان این رقابت برای ریاست مجلس، از جانب افرادی مثل حمید رسایی پررنگ‌تر از دیگر افراد دیده می‌شد. این اظهارات در کنار اظهارات امنایی‌ها، صبح ایرانی‌ها و شریانی‌ها قرار داشت که تنها ایده آنها برای حضور و رقابت در انتخابات را نفی ریاست فعلی مجلس و سرلیستی قالیباف می‌دانستند. اگرچه این فضا تنها در انتخابات استان تهران موجودیت و معنا پیدا می‌کرد اما سوال اصلی این بود که این طیف بعد از ورود به مجلس قرار است چه گزینه‌ای را برای حضور در هیات‌رئیسه مجلس معرفی و حمایت کند. حمید رسایی از جمله افرادی بود که خود را برای ریاست مجلس محق می‌دانست اما نهایتا نامش در میان کاندیداهای نایب‌رئیسی مجلس دیده شد. رسایی از میان شش کاندیدای نایب‌رئیسی مجلس دوازدهم، نفر پنجم شد و ۳۶ رای به خود اختصاص داد. رای رسایی بعد از حواشی و مجادلاتی که این مدت در فضای سیاسی به راه افتاد «معنادار» و البته «قابل توجه» است. رای ۱۲ درصدی رسایی از کاندیداهای نایب‌رئیسی مجلس، علی‌رغم به راه انداختن هیاهوها و مجادلات سیاسی و ملتهب کردن فضای سیاسی کشور و مجلس برای تغییر ساختار هیات‌رئیسه مجلس، نشان می‌دهد نگاه و نظر دیگر نمایندگان بهارستان تفاوت و شکاف جدی‌ای با نظر رسایی دارد. نمایندگان مجلس فارغ از «هیاهوها» و به راه انداختن «طوفان‌های نمایشی» تصمیم می‌گیرند. در سمت دیگر این سوال را ایجاد می‌کند که سقف رای تمام نمایندگانی که در لیست‌های امنا و صبح ایران در بهارستان حضور داشتند و رسایی به‌عنوان سرگروه این افراد طعنه‌ها و کنایه‌ها را متوجه هیات‌رئیسه مجلس می‌کرد؛ تنها ۳۶ رای بوده است؟ امری که نشان می‌داد؛ یا افرادی که در این لیست‌ها حضور داشتند، ترجیح دادند به کسی رای دهند که به جای دامن زدن به مجادلات سیاسی به دنبال پیشبرد امور مجلس و مدیریت آن باشند یا در سمت دیگر اساسا سقف رای این طیف همین ۳۶ رای بوده است. گزاره اصلی همچنان درمورد کنش سیاسی افرادی مثل رسایی به قوت خود باقی است؛ فاصله معناداری میان تحلیل‌ها و نگاه این طیف با فضای واقعی سیاست وجود دارد و تحلیل کاریکاتوری از فضای سیاست دارند و فضای ایتا را به جای فضای واقعی که در صحن علنی مجلس وجود دارد، مبنا قرار می‌دهند، این کار نهایتا منجر به این می‌شود که نتیجه‌ای برخلاف انتظار را شاهد باشند و واقعیت فضای سیاسی و اشتباه بودن تحلیل خود را در چنین برهه‌هایی به نمایش می‌گذارد.

پیام رای ۱٫۷ درصدی متکی

در میان کاندیداهای ریاست مجلس منوچهر متکی، وزیر اسبق امور خارجه، دبیر شورای وحدت و نامزد مورد حمایت صبح ایران هم به چشم می‌خورد. منوچهر متکی توانست تنها ۱٫۷ درصد از آرا را به خود اختصاص دهد. رای کم و عدم اقبال نمایندگان به منوچهر متکی چند نکته را مورد توجه قرار می‌دهد؛ متکی در این دوره از انتخابات مجلس علی‌رغم اینکه به‌عنوان سرلیست شورای وحدت در انتخابات مجلس شرکت کرد، علاوه‌براین رسما و با پذیرش چیزی تحت عنوان «میثاق‌نامه جبهه صبح ایران» به‌عنوان نامزد مورد حمایت صبح ایران در این لیست قرار گرفت و به بهارستان رفت. بعد از کاندیداتوری او برای ریاست مجلس نیز این نگاه وجود داشت که او به‌عنوان نماینده مورد حمایت صبح ایران کاندیدای ریاست مجلس شده است. این امر را می‌شود یکی از مواردی دانست که موجب کاهش رای متکی در این انتخابات شده؛ منوچهر متکی از جمله افرادی است که سابقه وزارت امور خارجه را نیز داشت. وزن نام متکی امری است که خود به تنهایی می‌توانست موجب رای آوردن او در انتخابات مجلس شود، اما به‌نظر می‌رسد، شخص متکی، بدون توجه به جایگاه و وزن سوابق سیاسی خود در صف‌بندی جریانی قرار گرفت که اساسا سابقه‌ای در نقش‌آفرینی در معادلات سیاسی نداشته است، براین اساس بی‌توجهی متکی به جایگاه و وزن سیاسی خود را می‌شود یکی از عوامل اصلی شکست یا کاهش رای قابل توجه او در انتخابات هیات‌رئیسه مجلس دانست، درحالی‌که اگر متکی تنها با اتکا به وزن و سابقه سیاسی خود برای کاندیداتوری ریاست مجلس اعلام حضور می‌کرده، شاید تعداد رای بیشتری از نمایندگان مجلس کسب می‌کرد، اما در واقعیت امر متکی، در حفظ ویترین و جایگاه سیاسی خود چندان موفق عمل نکرد و تلاش کرد تا از حمایت گروهی برخوردار شود که عمر فعالیت سیاسی و تجربه آنها از فضای سیاست به یک ماه هم نمی‌رسید و در زمره گروه‌ها و جبهه‌های شب انتخاباتی قرار می‌گیرد که یک‌دفعه ظهور و بروز می‌کند. رای ۲ درصدی متکی در کاندیداتوری انتخابات هیات‌رئیسه مجلس را می‌توان در ساده فهمی سیاست چند دسته ازجمله منوچهر متکی و گروه‌هایی مثل جبهه صبح ایران مورد توجه قرار داد؛ این ساده فهمی در راستای درک نادرست از فضای سیاسی و عدم‌شناخت مواردی که برفضای سیاسی موثر است، ناشی می‌شود.

در انتخابات ریاست رای نمی‌دهید پس کجا رای می‌دهید؟

رای‌گیری برای انتخابات هیات‌رئیسه مجلس یکی از مهم‌ترین و اولین تصمیم مهم نمایندگان مجلس در آغاز کار آنها به شمار می‌رود. در این میان رای ندادن نمایندگان مجلس نمی‌تواند اساسا توجیهی داشته باشد. با این حال در آغاز به کار نمایندگان ۲۴ نفر در جریان رای‌گیری برای ریاست مجلس رای باطله دادند. نکته قابل توجه اینجاست که اگرچه تعداد بالای رای سفید یا باطله در انتخابات از جانب مردم می‌تواند معنادار باشد، اما این امر در بهارستان یک امتیاز منفی برای نمایندگان در مجلس به شمار می‌رود؛ چراکه رای دادن و مشارکت نمایندگان در تصمیمات مهم بهارستان یکی از وظایف اصلی آنها به شمار می‌رود. رای ممتنع اگرچه در جریان رای‌گیری در مورد طرح‌ها و لوایح می‌تواند با توجیهاتی از جمله عدم آگاهی، بی‌نظر بودن یا مبهم بودن، آن را قابل پذیرش دانست که البته عدم مشارکت در تصویب طرح‌ها و لوایحی که برای افکارعمومی و نظام حکمرانی مهم است نیز توجیه‌پذیر نیست. درواقع عدم مشارکت موثر در رای‌گیری در مهم‌ترین تصمیم در بهارستان و تعیین ساختار هیات‌رئیسه مجلس، اصلا توجیه‌پذیر نیست. شاید چندان عجیب نباشد که افکارعمومی این سوال را مطرح کنند نمایندگانی که در مورد موضوع مهمی مثل ریاست مجلس و ساختار هیات‌رئیسه نظر و تصمیمی ندارند، پس دیگر در چه مورد و موضوعی قابل توجه‌تر از ریاست مجلس نظر خواهند داد.

حضور یک نماینده مستقل در ساختار هیات‌رئیسه مجلس

از جمله اتفاقات قابل توجه در انتخابات هیات‌رئیسه مجلس دوازدهم حضور یکی از نمایندگان طیف مستقلین در هیات‌رئیسه مجلس بود. غلامرضا نوری‌قزلجه، رئیس فراکسیون مستقلین و اصلاح‌طلب مجلس با ۱۳۰ رای به‌عنوان عضو ناظر هیات رئیسه مجلس انتخاب شد. فراکسیون مستقلین متشکل از نمایندگان مستقل و اصلاح‌طلب مجلس دوازدهم است و به‌عنوان دومین فراکسیون در مجلس دوازدهم بعد از فراکسیون اکثریت به شمار می‌رود. در میان اعضای هیات‌رئیسه بیشتر متشکل از نمایندگان اصولگراست. حضور نوری‌قزلجه را می‌توان به‌عنوان نماینده مستقلین و اصلاح‌طلبان در مجلس دوازدهم و شنیده شدن نقطه‌نظرات اعضای این فراکسیون قابل توجه دانست. نکته مهم این است که اگر تقریبا همه ۱۰۰ عضو این فراکسیون به نوری قزلجه رای داده باشند، سبد رای نوری را می‌توان متشکل از نمایندگان مستقل، اصلاح‌طلب و برخی اصولگرایان میانه‌رو دانست. این امر یکی از مواردی است که می‌توان مجلس دوازدهم را از تک‌صدایی خارج کند و منجر به پویاتر شدن فعالیت مجلس در قالب رفت و برگشت نظرات مختلف و بحث و تبادل نظر میان این طیف‌ها شود. با این حال به‌نظر می‌رسد، مستقلین مجلس در این دوره از مجلس نیز نقش‌آفرینی و کنش فعال‌تری در جریان اقدامات و تصمیم‌گیری‌ها در مجلس داشته باشند.

چهارشنبه ۹ خرداد ۱۴۰۳
شماره ۴۱۵۰
WWW.FDN.IR
FARHIKHTEGANDAILY